

Turvapaikanhakijoiden oikeusturva on vaarassa

Turvapaikkapäätösten laadukkuus on varmistettava jo menettelyn alkuvaiheessa

Maahanmuuttoviraston toiminta ja turvapaikkapäätösten laatu on herättänyt paljon julkista keskustelua. Turvapaikanhakijat ovat osoittaneet mieltä Helsingin keskustassa jo viikkojen ajan. Oikeuskanslerin tuore selvitys Maahanmuuttoviraston toiminnasta toi epäkohtia esiin.

Turvapaikkaprosessin tehostamispaineet ovat johtaneet lakien ja hallintomenettelyjen muutoksiin, joiden vuoksi turvapaikanhakijoiden oikeusturva on vaarantunut ennennäkemättömällä tavalla.

Väärän kielteisen turvapaikkapäätöksen saanut joutuu kotimaahan käännytettynä hengenvaaraan tai alttiiksi kidutukselle tai muulle epäinhimilliselle kohtelulle. Tällaisissa tapauksissa Suomi rikkoo perustavia ihmisoikeusvelvoitteitaan.

Kun turvapaikanhakijoiden määrä moninkertaistui vuoden 2015 lopulla, Maahanmuuttovirastoon palkattiin lyhyessä ajassa satoja uusia työntekijöitä. Kahden viime vuoden aikana Suomeen on tullut 38 400 hakijaa, ja monelle heistä sekä turvapaikkapuhuttelun että päätöksen on tehnyt kokematon työntekijä.

Paine selvittää turvapaikkahakemuksen perusteet yhden 3,5 tuntia kestävän puhuttelun aikana sekä pula ammattitulkeista ovat vaarantaneet perusteiden selvittämisen. Vain osa hakijoista on saanut oikeudellista neuvontaa tai ylipäätään tavannut lakimiehen ennen viraston päätöstä.

Maahanmuuttovirasto tiukensi lähtömaalinjauksia lokakuussa 2015 ja keväällä 2016. Yksilöllisen tutkinnan merkitystä korostettiin, mutta tehostaminen ja kiire ovat heikentäneet keskeisten pakolaisoikeudellisten perusteiden tunnistamista.

Päätösten laatu on romahtanut. Erityisen haavoittuvassa asemassa olevia – kuten kidutuksen uhreja ja heidän erityistarpeitaan – ei tunnisteta riittävästi. Vuosina 2014–2015 YK:n kidutuksen vastainen komitea antoi Suomelle kolme langettavaa päätöstä. Ne osoittavat, ettei turvapaikkamenettelyssä ole aina aiemminkaan tunnistettu selviä palautuskieltotapauksia.

Viime kevään lähtömaalinjaukset eivät perustu maatietoon. Myös kielteisten turvapaikkapäätösten perusteena käytetyn maan sisäisen paon mahdollisuuden laaja soveltaminen on vastoin YK:n pakolaisjärjestön UNHCR:n kantaa.

Poliittiset linjaukset näkyvät tilastoissa. Vielä vuonna 2015 lähes 85 prosenttia Suomessa normaalimenettelyssä olleista irakilaisista sai myönteisen päätöksen ja valtaosa turvapaikan. Vuonna 2016 yli 75 prosenttia irakilaisten päätöksistä oli kielteisiä, kun samana vuonna koko EU-alueella 61 prosenttia irakilaisista sai myönteisen päätöksen.

Viranomaiset sanovat, että väärät päätökset oikaistaan tuomioistuimissa. Syyskuussa 2016 tulivat voimaan hakijoiden oikeusturvaa heikentävät lainmuutokset, joista keskeisiä ovat valitusajan lyhentäminen ja oikeusavun rajoittaminen.

Kun suuri osa päätöksistä on kielteisiä, valitusajan lyhentäminen vaarantaa hakijan valitusmahdollisuuden. Vain osalla hakijoista on ollut mahdollisuus saada avustajakseen

asiantunteva lakimies. Kiireesti toteutettu valitusasioiden hajauttaminen neljään hallinto-oikeuteen lisää korkeimman hallinto-oikeuden paineita turvata yhdenmukainen linja.

Maahanmuuttoviraston ylijohtaja Jaana Vuorio on sanonut, ettei virasto pysty ottamaan turvapaikkahakemuksia omasta aloitteestaan uudelleen käsiteltäväksi ([HS 28.2.](#)). Näin se on kuitenkin toiminut – helmikuussa Pakolaisneuvonnan asiakkaan täyskielteinen päätös muuttui turvapaikaksi, kun virasto kesken valitusprosessin otti itse asian uudelleen ratkaistavakseen ja totesi aiemman ratkaisun perustuneen puutteelliseen selvitykseen.

Kustannukset turvapaikanhakijoiden vastaanotossa ja oikeuslaitoksessa kasvavat prosessien pitkittymisen takia. Jo nyt hallinto-oikeudesta palautetaan paljon päätöksiä virastoon uudelleen selvitettäväksi.

Epäinhimillinen epävarmuudessa eläminen ja huoli kotimaahan jääneistä heikentävät oleskeluluvan lopulta saavien kotoutumista ja luottamusta Suomeen. Väärä tehostaminen kasvattaa kustannuksia.

Suomeen on palautettava asianmukainen turvapaikkamenettely. Viranomaisten pitää ryhtyä toimiin vuosina 2015–2016 maahan tulleita turvapaikanhakijoita koskevien väärin päätösten korjaamiseksi.

Marjaana Laine ja Pia Lindfors

Laine on johtava lakimies ja Lindfors toiminnanjohtaja Pakolaisneuvonnassa.

